

'Hij komt de volken troosten.'

Meditatie ds. G. R. Rinsma
zondag 13 januari 2019
(eerste zondag na epifanie)

LEZINGEN

Profetenlezing: Jesaja 40:1-11

Evangelielezing: Lucas 3:15-16;20-21

OVERWEGING

Gemeente van onze Heer Jezus Christus, lieve mensen,

Een paar dagen in het nieuwe jaar kreeg ik via de mail een bericht van iemand uit het zuiden van het land: hij schreef dat één van zijn goede kennis geen andere uitweg had gezien dan.... Toen ik het las, bleef ik een hele tijd in de leegte staren. Vroeg me af: wat zou er gebeurd zijn, wat had hem zover gebracht? Leed hij aan depressies? En ik probeerde wat terug te schrijven, maar merkte dat ik niet de juiste woorden kon vinden. En besepte hoe moeilijk het is om werkelijk iets troostends te schrijven. Voor zijn vrouw, kinderen, kleinkinderen en mensen, die hem goed hadden gekend.

Want wat is troost? Met die vraag worstelt ook Jesaja. De profeet, die in de ballingschap van het volk Israël het uitroept: "Troost, troost mijn volk."¹ Je weet niet hoelang hij naar een leeg stuk papier heeft zitten staren; je weet niet hoeveel woorden hij heeft doorgestreept; hoeveel keer hij opnieuw is begonnen. Om zijn volk in dat vreemde verre land een hart onder de riem kan steken.

Ik weet niet of we dat na kunnen voelen hoe het is om in ballingschap te leven. Of we ons kunnen verplaatsen in mensen, die in gevangenschap zitten, in mensen, die moreel en mentaal verslagen zijn. Of we ons kunnen verplaatsen in mensen, die letterlijk uit hun land gejaagd zijn, uit hun huizen gebombardeerd.

In mijn vorige gemeente - in Roermond - werd in het laatste oorlogsjaar de hele stad geëvacueerd. Alle inwoners moesten lopen naar het Duitse Buggen, waarvandaan ze op de trein werden gezet naar het noorden: naar gastgezinnen in Groningen en Friesland. Het waren Limburgers - de meesten katholiek - die in die winter van 1944 plotseling in ballingschap werden gedreven.² Mijn moeder weet nog hoe de trein in

¹ Jesaja 40:1

² <http://www.bezinnen.com/de-noodzaak-van-de-evacuatie-van-roermond-in-de-oorlog/>

Ton Roumen: In het najaar van 1944 en de winter van 1945 is Roermond niet alleen bezet gebied, maar ligt de stad ook aan het front. Er wordt hevig gevochten. De Duitsers hebben Roermond tot een onneembare vesting gemaakt. De bevolking heeft veel van hen te lijden. Er vinden kleine en grote plunderingen plaats en er zijn razzia's. Mijn oom schrijft hierover: 'In die dagen waren luchtbombardementen aan de orde van de dag en vanaf half november, toen het tweede Britse leger doorgebroken was tot de Maas, lag Roermond voortdurend onder granaatvuur en kon men zich slechts met levensgevaar vanuit de als woning ingerichte kelder op straat begeven tussen steeds groter wordende hopen puin en versperringen'. In Roermond vonden volop plunderingen plaats. Mijn oom hierover: 'Deuren moesten open blijven om plundersers en slavenjagers ongehinderd dag en nacht

Akkrum aankwam en de eerste Roermondenaren uit de trein stapten. Maar op het oude kerkhof in Roermond liggen de kindertjes begraven, die de reis niet hadden overleefd, die tijdens en na de reis overleden waren. Het verdriet van Roermond, heet de film, die Louis van Gasteren er over heeft gemaakt.³

binnen te laten en vonden ze toch deuren gesloten, dan werden deze eenvoudig met geweerkolven geforceerd of met een handgranaat kapot gegooid.’

In Roermond vonden volop plunderingen plaats en deuren moesten open blijven om plundersaars ongehinderd dag en nacht binnen te laten.

Op 19 januari 1945 wordt besloten tot evacuatie van Roermond. Een van de aanleidingen was de geheime plannen waarover de Duitse bezetter zou beschikken die inhielden dat de geallieerden zouden overgaan tot bombardementen op grote schaal in Midden-Limburg. Over de start van de evacuatie schrijft mijn oom: ‘Zondag 21 januari ‘s morgens om negen uur zullen de eerste straten moeten samenkomen op het Wilhelminaplein om van daaruit te voet naar Brügggen (Duitsland) te vertrekken, 18 kilometer verder, waar we in kampen ondergebracht zullen worden om dan verder per trein naar de noordelijke provincies van ons land vervoerd te worden.’ Mijn oom spreekt in de meervoudsvorm. Hij heeft niet alleen over deze evacuatie geschreven, maar deze ook zelf ondervonden. Hij was er als geestelijk begeleider bij betrokken.

Uiteindelijk zijn er ongeveer 20.000 mensen naar de noordelijke provincies geëvacueerd. Overal in Roermond komen mensen, vaak onder dwang, tevoorschijn. Het is eind januari 1945 en de geallieerden zijn vlakbij. Veel huizen zijn kapot en met het oog op bombardementen en beschietingen is het veiliger om in (schuil)kelders te wonen. De laatste weken is het overleven. Er is nauwelijks eten in de stad en de meeste waterleidingen zijn kapot waardoor er eigenlijk geen stromend water meer is. Toch wil iedereen blijven. De bevrijding is nabij! Vrijwel niemand meldt zich dan ook op het centrale verzamelpunt als op 21 januari 1945 de stad officieel wordt geëvacueerd. Zodra de Duitsers dit merken gaan ze over tot dwang. Roermond moet worden ontruimd. Straat voor straat wordt uitgekamd en niemand ontkomt meer aan de gedwongen evacuatie.

In een lange stoet gaan mensen lopend op weg. Bagage wordt gedragen of op een slee of (hand)kar voortgetrokken. Een paar mensen en kleine kinderen die echt niet zelf kunnen lopen mogen op wagens meereizen. Vooral de mensen met een slee hebben het zwaar. In Roermond ligt nog genoeg sneeuw, maar eenmaal op weg zet de dooi in. Na een lange, barre tocht komen de mensen aan in het Duitse plaatsje Brügge. Hiervandaan vertrekken tussen 22 januari en 23 februari naar schatting zestien treinen richting het noorden van Nederland. Tijdens het wachten worden de mensen tijdelijk ondergebracht in een voormalige fabriek. De omstandigheden zijn zwaar. Het terrein is overvol, en mensen worden ziek door de slechte hygiënische omstandigheden. Ook is er veel onzekerheid. Niemand weet wanneer de treinen vertrekken en waar ze naar toe gaan.

Het is niet duidelijk wie wanneer vertrekt. Sommige mensen mogen kiezen, anderen worden gewoon in een trein gestopt. Er zijn vrijwel alleen veewagons beschikbaar. Deze zitten zo vol dat iedereen moet staan, ook zwangere vrouwen en ouden van dagen. Vanuit Brügge gaat de reis stapvoets door Duitsland. Regelmatig wordt er gestopt. Soms omdat de locomotief tijdelijk gevorderd is, vaak om niet door geallieerden beschoten te worden. Tijdens deze pauzes moeten de mensen meestal in de trein blijven en moeten ze zich redden met het eten en drinken dat ze bij zich hebben. Het dunne laagje stro op de vloer helpt niet om warm te blijven en veel mensen lopen dan ook bevriezingsverschijnselen op. Enkele baby's overleven de reis niet. Verschillende geallieerde luchtaanvallen zorgen voor doden en gewonden. Pas na een paar dagen tot een week komen de treinen weer in Nederland. Via Zwolle rijden ze naar Drenthe, Groningen en Friesland. Begaan met het lot van de evacués doen de Zwollenaren wat ze kunnen om te helpen. Om te voorkomen dat treinen doorrijden zonder hulp stellen ze een nachtwacht in zodat er altijd mensen paraat staan om brood, kaas, soep en melk uit te delen.

³ Vierdelige documentaire over de executie van veertien mannen in Roermond door het Duitse gezag in 1944, en de gevolgen die de gebeurtenis ook nu nog heeft voor de nabestaanden. Regisseur Louis van Gasteren maakte opnamen tussen 1975 en 2004 en interviewde daarbij zowel Nederlandse als Duitse betrokkenen. Vrienden en familieleden van de slachtoffers voelen zich door de geschiedschrijving enigszins miskend; zo schrijft Loe de Jong dat het verzet in het zuiden van het land minder voorstelde. Roermond was destijds een frontstad; oude foto's geven een indruk van de omvang van de vernietiging. 'Van wat je nu in Sarajevo ziet', zegt een vrouw, 'ben ik niet van ondersteboven. Het zag er hier ook zo uit.' Met ooggetuigen, historici en documenten reconstrueert Van Gasteren gedetailleerd de gebeurtenissen van die dag, de daaropvolgende evacuatie van de stad en de pogingen de verantwoordelijke commandant, Ulrich Matthaeas, voor het gerecht te brengen. In het laatste deel is te zien hoe Nederlanders en Duitsers tegenwoordig streven naar verzoening.

Maar weet u wat voor deze mensen toen een troost is geweest? Dat was een klein beeldje, dat door de bisschop in zijn tas was meegenomen.⁴ Os Marij, zo werd het in de volksmond genoemd, was een afbeelding van de heilige moeder Maria. Die tastbare aanwezigheid van de moeder van Jezus was voor de ontheemden een troost. Na de bevrijding is uit dankbaarheid voor de opvang hier in Friesland replica van het beeldje geschonken aan de katholieke parochie van Leeuwarden. Je kunt het zien van de Mariakapel in de-Bonifatius Kerk aan de Voorstreek⁵ Het originele beeld is weer teruggekeerd waar het al die eeuwen heeft gestaan: namelijk in de kapel in 't Zand. Maar wat de bisschop goed beseftte, was dat troost ten diepste houvast is. Ten diepste houvast biedt of moet bieden. Het woord 'troost' stamt via het Noorse en West-Germaanse 'traust' af van het indo-Germaanse 'deru' of 'dreu' dat 'vastheid' betekent. Vandaar de betekenissen als zekerheid en vertrouwen in woorden als het Duitse 'trauen' en 'treu' en het Engelse 'trust'. Allemaal woorden die met vastheid stevigheid, vertrouwen te maken hebben. En dat sluit weer heel nauw aan bij het troostbegrip van Jesaja: Want verderop zal hij de troost vergelijken met de troost, die een moeder haar kind schenkt.¹¹

*Aan haar vertroostende moederborst
zullen jullie drinken en verzadigd worden,
haar rijke, volle borsten
zullen je zogen en verkwikken.
Je zult op de heup gedragen worden
en worden gewiegd op haar schoot.
Zoals een moeder haar zoon troost,
zo zal ik jullie troosten;
in Jeruzalem zul je troost vinden.*

⁴ Onze Lieve Vrouwe in 't Zand is een genadebeeld in de stad Roermond. Het wordt bewaard in de Kapel in 't Zand, een kerk in het zuiden van Roermond. In januari 1945 werd Roermond op last van de Duitsers geëvacueerd. Op 26 januari vertrok rector Alfons Strijbos naar Leeuwarden met het genadebeeld in zijn koffer. Op 11 februari werd het door de bisschop van Roermond, Guillaume Lemmens, in de doopkapel van de Leeuwarder Sint-Bonifatiuskerk geplaatst, waar het tot 12 juni bleef om van daar weer naar de kapel terug te keren.[7] Roermondse evacués schonken in 1947 uit dankbaarheid voor de gastvrijheid een kopie van het beeld aan de Leeuwarders.[8] Dit beeld, gemaakt door Victor Sprenkels, werd in de doopkapel van de Sint-Bonifatiuskerk opgesteld.[9] In 1978 werd het beeld uit de kerk in Leeuwarden gestolen.[10] Enkele maanden later werd het door spelende kinderen in het water in Dokkum teruggevonden.[11] . Op 11 mei 2013 werd een poging ondernomen het beeld wederom te stelen.

⁵ Roermondse evacués schonken in 1947 uit dankbaarheid voor de gastvrijheid een kopie van het beeld aan de Leeuwarders.[8] Dit beeld, gemaakt door Victor Sprenkels, werd in de doopkapel van de Sint-Bonifatiuskerk opgesteld

Basic trust noemde de psycholoog Ericson deze moederlijke troost.⁶ Maar weet u wat opvallend is: dezelfde medeklinkers van troost, treu, trust, komen terug in het Engelse woord 'tree'. De boom is in vrijwel alle culturen het symbool bij uitstek van stevigheid en standvastigheid. Kijk die boom daar eens staan, met zijn wortels diep in de grond. Heel wat stormen heeft die al getrotseerd. Soms is zijn kruin gehavend door blikseminslag. Maar nog staat die altijd daar, sinds mensenheugenis.⁷

Maar Jesaja heeft alleen woorden. En woorden alleen - dat weten we maar al te goed - bieden op zichzelf nog geen houvast. Als het alleen woorden zijn, is het schrale, is het goedkope troost.

Als woorden niet gevolgd worden door iets dat houvast biedt. Daarom nam de bisschop dat beeldje mee uit de vitrine van de kapel en zette het hier in de Bonifatius Kerk als een zichtbaar teken, dat de moeder van Jezus, Maria, onze lieve vrouwe, met haar volk meeding in het laatste oorlogsjaar naar het verre Friesland.

En daarom krijgt Jesaja de opdracht om zelf het teken van die troost te zijn; daarom krijgt hij de opdracht om zelf dat houvast te zijn. Daarom krijgt hij de opdracht om zelf de belichaming van de troost te zijn. Ook al weet hij niet eens wat hij moet roepen, wat hij moet zeggen. *'Wat zou ik roepen? De mens is als gras, hij bloeit als een veldbloem. Het gras verdort en de bloem verwelkt, wanneer de adem van de HEER erover blaast.'* Zijn we niet een zucht in de wind? Dust in the wind? En wat haalt het uit? De woorden verwaaien gewoon, zoals kranten in de regen en letters op het strand.

Misschien herkennen we deze stem: ook in onszelf. Wat haalt het uit? Het is de stem van de moedeloosheid, het is de stem van de berusting, maar is het ook niet de stem van de weerstand, weerspanning, is

⁶ In Nederland ingeburgerde Engelse term; men spreekt ook van basisvertrouwen, oervertrouwen of basaal vertrouwen. Het begrip is vooral gethematiseerd door Erikson en het speelt een belangrijke rol in de objectrelatietheorie. Men duidt er een fundamenteel gevoel van veiligheid mee aan, een basaal geloof in het bestaan, dat gewoonlijk wordt verworven in de allereerste levensfase. Het heeft te maken met de betrouwbaarheid van de eerste personen in iemands leven, vooral met de kwaliteit van de relatie tussen moeder en kind. Erikson omschrijft het ook als de bereidheid van het kind moeder uit het zicht te laten gaan zonder al te grote angst of woe-de. Wat dit basisgevoel is, wordt heel duidelijk bij mensen die het missen. Zij voelen geen vaste grond onder de voeten, zij zijn als een emmer zonder bodem. Wantrouwen uit angst beheerst hen. Het is duidelijk dat basic trust een onmisbare voorwaarde is voor alle verdere ontwikkeling en om een langer durende relatie te kunnen aangaan met een ander. Het vergt veel tijd en inspanning om een fundamenteel wantrouwen te overwinnen. Basic trust kan in het leven door nieuwe ervaringen worden aangetast en moet ook van tijd tot tijd worden herbevestigd.

⁷ Henk Veltkamp Troost als houvast p;g. 19

het ten diepste ook niet de stem van het ongeloof? Zoals Mozes ooit had tegengeworpen:

*'Maar wie ben ik dat ik naar de farao zou gaan en de Israëlieten uit Egypte zou leiden?' 'Ze zullen me vast niet geloven en niet naar me luisteren,' 'Ze zullen zeggen: "De HEER is helemaal niet aan jou verschenen."*⁸

En tenslotte ook nog tegenstribbelt: *'Neemt u mij niet kwalijk, Heer, maar ik ben geen goed spreker. Dat is altijd al zo geweest, en daar is geen verandering in gekomen nu u tegen mij, uw dienaar, gesproken hebt. Ik kan nooit de juiste woorden vinden.'*⁹

Zoals ooit Jesaja had geantwoord: *"Ik moet zwijgen, want ik ben een mens met onreine lippen, en ik leef te midden van een volk dat onreine lippen heeft."*¹⁰
'En Jeremia: *'Nee, HEER, mijn God! Ik kan het woord niet voeren, ik ben te jong.'*¹¹

En dan blijkt elke keer - lees in de bijbel - dat God niet het verzet van de mens bréékt, maar het verzet van de mens ontmaskert. Als ongeloof, als gebrek aan vertrouwen. Daarom pakt God uit tegen Jeremia en zegt: *'Zeg niet: "Ik ben te jong. Wees voor niemand bang, want ik zal je terzijde staan en je redden.'*¹²

⁸ Exodus 4:11 Weer maakte Mozes bezwaar. 'Ze zullen me vast niet geloven en niet naar me luisteren,' zei hij. 'Ze zullen zeggen: "De HEER is helemaal niet aan jou verschenen."' De HEER vroeg: 'Wat heb je daar in je hand?' 'Een staf,' antwoordde Mozes. 'Gooi hem op de grond,' beval de HEER, en toen Mozes dat deed, veranderde de staf in een slang. Mozes deinsde achteruit, 4maar de HEER zei tegen hem: 'Grijp de slang bij zijn staart.' Toen Mozes dat deed, veranderde in zijn hand de slang weer in een staf. De HEER zei: 'Hierdoor zullen ze geloven dat de HEER, de God van hun voorouders, de God van Abraham, de God van Isaak en de God van Jakob, aan jou verschenen is.' Ook zei hij: 'Steek je hand eens in je kleed.' Mozes deed dat, en toen hij zijn hand er weer uit trok, zat die onder de uitslag, hij was sneeuwwit. 'Steek je hand nog eens in je kleed,' zei de HEER. Mozes deed het en toen hij zijn hand er opnieuw uit trok, zag die er weer net zo uit als de rest van zijn huid. 'Als ze je niet geloven en zich niet door het eerste wonderteken laten overtuigen,' zei de HEER, 'dan zullen ze zich wel laten overtuigen door het tweede. Maar zijn ze door geen van deze beide wonderen te overtuigen en blijven ze weigeren naar je te luisteren, dan moet je water uit de Nijl scheppen en dat over het land uitgieten; het water zal op het droge in bloed veranderen.'

⁹ Exodus 4: 10 Maar Mozes antwoordde: 'Neemt u mij niet kwalijk, Heer, maar ik ben geen goed spreker. Dat is altijd al zo geweest, en daar is geen verandering in gekomen nu u tegen mij, uw dienaar, gesproken hebt. Ik kan nooit de juiste woorden vinden.'

¹⁰ Jesaja 6:5 Ik schreeuwde het uit: 'Wee mij! Ik moet zwijgen, want ik ben een mens met onreine lippen, en ik leef te midden van een volk dat onreine lippen heeft. En nu heb ik met eigen ogen de koning, de HEER van de hemelse machten, gezien.'

¹¹ Jeremia 1:4 De HEER richtte zich tot mij: 5'Voordat ik je vormde in de moederschoot, had ik je al uitgekozen, voordat je de moederschoot verliet, had ik je al aan mij gewijd, je een profet voor alle volken gemaakt.' 6Ik riep: 'Nee, HEER, mijn God! Ik kan het woord niet voeren, ik ben te jong.'

¹² Jeremia 1:7 Maar de HEER antwoordde: 'Zeg niet: "Ik ben te jong."' Richt je tot iedereen naar wie ik je zend en zeg alles wat ik je opdraag. 8Wees voor niemand bang, want ik zal je terzijde staan en je redden – spreekt de HEER.' 9En de HEER strekte zijn hand uit, raakte mijn mond aan en zei tegen mij: 'Hiermee leg ik mijn woorden in jouw mond. 10Nu, op deze dag, geef ik je gezag over alle koninkrijken en volken, om ze uit te rukken en te verwoesten, om ze te vernietigen en af te breken, op te bouwen en te planten.'

En daarom zegt God tegen Mozes: *Ik zal bij je zijn. En dit zal voor jou het teken zijn dat ik je heb gestuurd: als je het volk uit Egypte hebt weggeleid, zullen jullie God bij deze berg vereren.*¹³

En daarom komt een van de serafs naar Jesaja toegevlogen. En raakt met een tang met een gloeiende kool van het altaar zijn mond ermee aan en zegt: *'Nu zijn je lippen gereinigd. Je schuld is geweken, je zonden zijn tenietgedaan.*¹⁴

En daarom wordt ook deze tweede Jesaja tegengesproken: zijn verzet als gebrek aan vertrouwen ontmaskert: *Ja, als gras is dit volk.'* *Het gras verdort en de bloem verwelkt, maar het woord van onze God houdt altijd stand.*¹⁵ En daarom krijgt hij de opdracht: beklim een hoge berg en verhef je stem met kracht en spreek tot het hart van Jeruzalem.

Het is jammer, dat dat in de nieuwe vertaling wat weggefallen is. Daar horen we dat de profeet geroepen wordt om nieuwe moed in te spreken. Maar wat er staat is, dat de profeet geroepen wordt om tot het hart van Jeruzalem te spreken.¹⁶

Maakt dat verschil? Ja, want het hart hoort samen met geest en ziel tot de belangrijkste woorden van de bijbelse antropologie. De ziel, het wezen van de mens, zijn existentie met alle lichamelijke en geestelijke functies en behoeften, is te vergelijken met een schip. De geest is de wind in de zeilen en het hart is het sturende roer. Kortom: de profeet moet het roer aanspreken, zodat het koers zet naar de horizon, zoals Cristoffel Columbus ertvan droomde om een nieuw land te zullen vinden¹⁷, zo moet

¹³ 'Exodus 4:3

¹⁴ Jesaja 6:6 Toen nam een van de serafs met een tang een gloeiende kool van het altaar en vloog daarmee op mij af. 7Hij raakte mijn mond ermee aan en zei: 'Nu zijn je lippen gereinigd. Je schuld is geweken, je zonden zijn tenietgedaan.

¹⁵ Jesaja 40:6

Isaiah 40:2 Spreekt tot het hart van Jeruzalem, roept het toe, dat zijn lijdenstijd volbracht is, dat zijn ongerechtigheid geboet is, dat het uit de hand des HEREN dubbel ontvangen heeft voor al zijn zonden.

SVV Isaiah 40:2 Spreekt naar het hart van Jeruzalem,

W78 Isaiah 40:2 Spreekt tot het hart van Jeruzalem

W95 Isaiah 40:2 `Spreek tot het hart van Jeruzalem

KJV Isaiah 40:2 Speak ye comfortably to Jerusalem,

NAS Isaiah 40:2 "Speak kindly to Jerusalem;

NJB Isaiah 40:2 'Speak to the heart of Jerusalem

ELB Isaiah 40:2 Redet zum Herzen Jerusalems,

¹⁷ Columbus dacht na het oversteken van de Atlantische Oceaan Indië bereikt te hebben, maar was in werkelijkheid gestuit op een Nieuwe Wereld. Zijn ontdekking vormt een keerpunt in de wereldgeschiedenis, waarvan de betekenis nauwelijks overschat kan worden. Europese machten koloniseerden de beide Amerikaanse continenten. De ruime hoeveelheden land en grondstoffen speelden een rol bij de opkomst van Europa als het overheersende continent in de wereld. De zogenaamde Columbiaanse uitwisseling zorgde voor een wereldwijde uitwisseling van gewassen, dieren en ziektes. De besmettelijke ziektes van de Oude Wereld hadden een verwoestende uitwerking op de inheemse bevolkingen.

het roer van de ballingen gericht zijn de terugkeer; het moet de hoop op terugkeer wakker roepen. Om te voorkomen dat mensen zich neerleggen en de moed opgeven en zich tevredenstellen met het haalbare, moet de profeet als het ware het vuur weer ontsteken en aanjagen.

Denk aan de Emmaüsgangers, toen de vreemdeling hen verlaten had, die tegen elkaar zeiden: was ons hart niet brandende in ons, terwijl Hij onderweg tot ons sprak en ons de Schriften opende? En die daarop opstonden en meteen teruggingen naar Jeruzalem, waar ze de elf en de anderen aantroffen.

Echte troost wil daarom het hart aanspreken; maar zegt Heitink, in een klein boekje: zijn we als samenleving de kunst van het troosten niet verleerd? Je kunt er, een beetje overdreven gezegd, haast niet meer met goed fatsoen voor uitkomen, dat je naar troost verlangt. Want staat troost niet onder de verdenking mensen klein te houden en afhankelijk te maken? Troost klinkt naar surrogaat: denk aan de troostprijzen. Waar het echt om gaat het leven, dat zijn de grote prijzen. Het gaat er om gelukkig te zijn, gezond en sterk, en succes te hebben.¹⁸

Maar, zegt Heitink, moeten we binnen de kerk niet opnieuw leren het woord troost te spellen in herkenbare menselijke gevoelens en ervaringen?¹⁹

Bij die woorden moet ik onwillekeurig denken aan die keer - nu 25 jaar geleden - dat ik in het VU-ziekenhuis bij het sterfbed stond van een negenjarig jongetje. De ouders stonden wanhopig om hem heen; doctoren en verpleegkundigen konden maar met moeite hun tranen bedwingen. En ik, die erbij was geroepen als predikant, voelde me volkomen overbodig en machteloos en was het liefst heel hard weggerend. Tot opeens het verhaal van Jezus' laatste nacht in de hof van Gethsemane mij te binnen schoot. Waarin Jezus aan zijn leerlingen vraagt om bij hem te blijven waken.²⁰ Toen besepte ik dat dat op dat moment ook van mij werd gevraagd. Om het tenminste één uur uit te houden met die ouders.

¹⁸ Henk Veltkamp, *Trtost als houvast*

¹⁹ Gerben Heitink, *tussen zeggen en zwijgen* pg. 53

²⁰ Marcus 14:32 Ze kwamen bij een plek die Gethsemane heette, en hij zei tegen zijn leerlingen: 'Blijven jullie hier zitten, terwijl ik ga bidden.' Hij nam Petrus, Jakobus en Johannes met zich mee. Hij voelde zich onrustig en angstig worden en zei tegen hen: 'Ik voel me dodelijk bedroefd; blijf hier waken.' Hij liep nog een stukje verder, liet zich toen op de grond vallen en bad dat dit uur zo mogelijk aan hem voorbij mocht gaan. Hij zei: 'Abba, Vader, voor u is alles mogelijk, neem deze beker van mij weg. Maar laat niet gebeuren wat ik wil, maar wat u wilt.'⁷Hij liep terug en zag dat zijn leerlingen lagen te slapen. Hij zei tegen Petrus: 'Simon, slaap je? Kon je niet één uur waken? Blijf wakker en bid dat jullie niet in beproeving komen; de geest is wel gewillig, maar het lichaam is zwak.' Weer ging hij weg om te bidden, met dezelfde woorden als daarvoor. Toen hij weer terugkwam,

Zijn om diezelfde reden de woorden van Jesaja niet bewaard gebleven? En hebben ze om die reden niet een plek gekregen in de bijbel. En zijn ze om die reden niet opnieuw geciteerd door alle evangelieschrijvers? Niet alleen omdat de geschiedenis deze profeet gelijk had gegeven.²¹ Maar ook omdat deze profeet zich geroepen wist om zijn volk te troosten. Niet alleen met woorden, maar eigenlijk met zijn hele wezen. Zo belichaamde hij de trouw van God, was hij zelf het zichtbare teken van Gods troost.

En als ik nu terugdenk aan die Roermonds ballingen, die hier in het donkerste oorlogsjaar werden ondergebracht; die in dat beeldje van onze Lieve Vrouwe Gods troost ervoeren. Maar de werkelijke troost school niet in het beeldje. Ach, nee, dat is bijgeloof, dat is te veel eer voor een stukje houtsnijwerk. De werkelijke troost was degene, die op het idee kwam om het beeldje mee te nemen en het uit de nis vandaan haalde en het in zijn koffer stopte. De werkelijke troost was de bisschop zelf, die met zijn parochianen en stadsgenoten, zich mee liet evacueren; die meeliiep naar het Duitse Brüggen, die mee de trein in stapte naar Friesland, en die mee hier in Leeuwarden werd ondergebracht.

De werkelijke troost is verbonden met de trouw van de trooster zelf. De werkelijke troost is de trouw, waar je op vertrouwen kunt. De werkelijke troost is het vertrouwen in de trooster zelf. Zoals het kind erop leert vertrouwen dat zijn moeder terugkeert, als ze hem even alleen laat, zo zegt Jesaja, mogen we op God vertrouwen, die tegen zijn volk in de ballingschap zegt:

“Ik heb je slechts een ogenblik verlaten, maar met open armen zal ik je weer ontvangen. Ik verborg mijn gezicht voor je in laaiende toorn, één ogenblik lang, maar ik zal me weer over je ontfermen met eeuwigdurende liefde, zegt de HEER, die je vrijkoopt. Mijn liefde zal nooit meer van jou wijken en mijn vredesverbond is onwankelbaar – zegt de HEER, die zich over je ontfermt.”²² AMEN.

lagen ze opnieuw te slapen, want hun ogen vielen steeds dicht, en ze wisten niet wat ze hem moesten antwoorden. Toen hij voor de derde maal terugkwam, zei hij tegen hen: ‘Liggen jullie daar nog steeds te slapen en te rusten? Het is zover: het ogenblik is gekomen waarop de Mensenzoon wordt uitgeleverd aan de zondaars. Sta op, laten we gaan; kijk, hij die me uitlevert, is al vlakbij.’

²¹ Als de Perzische koning Cyrus in 539 de stad Babel heeft ingenomen, groeit de hoop bij de ballingen in Babylon. Zou het waar kunnen zijn dat deze nieuwe koning Cyrus plannen heeft om de geporteerde volkeren naar huis te alten terug keren. Zou het waar kunnen zijn dat deze koning ongewild en onbedoeld een werktuig is in Gods hand? En dat door hem Gods plan wordt gerealiseerd. Dat hij zijn volk terecht brengt en de zijnen weer thuis? Zoals in die ene psalm 136: als God ons thuis brengt uit onze ballingschap, dat zal een droom zijn.

²² Jesaja 54:7-10